

SOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 40. V torek 28. septembra 1852. I. tečaj.

Ljudska šola.

Na kaj učence posebno vaditi?

Iz zernca priraste visoko drevo, iz otroka postane mladenec, iz mladenča pa mož. Treba je taj učence že od mladih nog na dobro navaditi. Želeti bi bilo, da bi učence na vse dobro navadili. Pa vendar so nekatere reči, nekatere lepe lastnosti in kreposti, na ktere je učence posebno vaditi treba. Te lastnosti bi rekel so podstava alj vogelni kamen, na ktere ga se vse prihodno življenje naslanja in stavi. Ako se je učenec tih lastnosti privadil, bode mož terdno stal kot skala; nobedna reč ga ne bode u stanu zmotiti alj na krivo vreči: on bode vsigdar lepo in pošteno živel. Te imenitne reči, na ktere je učence posebno vaditi treba, so pa sledeče; treba je učence vaditi:

1. da bodo pokorni, 2. redoljubni, 3. delavni in pridni, 4. dostojni in priljudni, 5. čedni in sramožljivi, 6. iskreni alj odkritoserčni, 7. prijazni in postrežljivi, 8. hvalezni in 9. veseli alj dobre volje.

Kako učence vaditi, pokornim biti?

Pokoren biti se pravi, svojo voljo volji koga drugzega podvreči, — ne tega storiti, kar mi hočemo, temuč kar kdo drugi hoče. Prav in keršansko živeti. se pravi: se vojskovati, sam sebe zatajevati, svojo voljo premagovati. Pokoršina je taj duša in podstava celega keršanskega življenja in obnašanja. Pokoren človek bode spolnoval božjo voljo, bode taj ponižen, zadovoljen in tudi vesel, bode se zvesto deržal božjih zapovedi ter bode pošten človek in pravi kristjan.

Treba je taj tirjati, da so učenci pokorni in seer'slepo pokorni, to je, na besedo, brez da bi dolgo prevdarjali in pretuh-tovali, zakaj se jim to alj uno zaukaže, in ali bi to alj uno storili alj ne. Če pa rečemo, da imajo učenci slepo pokorni biti, ven-dar ne mislimo, da bi učenci imeli pokorni biti po hlapčjem te-muč le po otroškem, mi ne mislimo, da bi imeli učenci pokorni biti kakor hlapci le s nejevoljo in s strahom, temuč le kakor otroci iz ljubezni in s veselim sercom, mi ne tirjamo hlapčje pokoršine ampak mi hočemo le otročjo pokornost.

To bode pa učitelj takole dosegel:

1. Naj se tako obnaša alj vede, da učenec čuti in vidi, da je učitelj modrejši in bolje vč, kaj je učencu k sreči, kakor on, — da ga ljubi in mu le dobro hoče. Tako bode učenec spoznal, da je potrebno in dobro učitelja bogati.

2. Naj le redko zapoveduje. Zmiram vkazovati, vsako stop-njico pokazati, vedno pri roci voditi, človeka razdraži in razžali. Vsakdo rad sam stori, kar zna in zastopi. Zategadel le to zau-kaži, kar je treba, in kar bi se, brez da bi ti ukazal, ne zgodilo.

3. Naj zapoveduje možko in ostro, pa vendar lepo rahlo in prijazno. Lepa beseda lep kraj najde, in očeta rajši poslušamo in bogamo, kakor gospodarja.

4. Naj gleda, da kaj tacega ne zapoveduje, kar bi za učence pretežko bilo, naj tako zapoveduje in prepoveduje, da učenci ne mislijo, da ima le učitelj svoje muhe, temuč da mora tako biti.

5. Naj skerbi, da se vse, kar je zaukazal, natajnčó spolnu-je, naj na nobeno vižo ne prekličé alj prenaredi, kar je enbart zapovedal. Ako pa sam čuti in spozna, da se je prenagnil in da je treba drugače zaukazati, naj celo reč tako zasuka in oberne, da se njegova beseda sama od sebe prekličé alj prenaredi.

6. Naj tiste vselej kaznuje, ki niso bili pokorni. Kdor noče poslušati, te mora čutiti: šiba novo mašo poje.

7. Naj skerbi, da ga bodo stariši, prijatli i. t. d. učencov podpirali in na to gledali, da učenci ukaze in naloge učitelja tanj-ko spolnujejo. Gorje ako ljudi doma in učitelji u šoli nimajo glav

vkupelj, ako vsak na svojo stran vleče! Vse bode zastonj, vse bode zkaženo! Zategavoljo slednič

8. Naj se učitelj s stariši lepo pogovori in zastopi, kako bode s otroci ravnal in naj nikolj učencom kaj ne zaukaže, od česar že popred ne ve, da bode starišem po volji in da ga bojo oni podpirali.

J a g o d e.

Hudo ranjen vojak pride po berglah do bližnje vasi. Ni mogel dalje iti. Pri nekem kmetu ostane in koj zunaj v šupi obleži. Tukaj hoče svojo smert pričakovati. Sosedova Uršica je bila pridna in miloserčna deklica. Vsak dan pride k revnemu vojaku pogledat in poprašat, kaj bi kej potreboval. Kar je le mogla, vse mu je prinesla, in mu je še večkrat tudi kako dvojačo podarila. Kje bi mlada deklica vendar toliko denarja dobila, začne vojak sam s seboj premišljevat. Ne služi zdaj še nič, in drugej tudi jemati ne more. Ker je Uršica le zmirom še dvojače nosila, jo neki dan vojak prijazno nagovori rekoč:

„Moj otročiček, slišim, da si hčerka revnih starišev, povej mi vendar po pravici, kje pač denar dobiš, ki mi ga tolikrat prineseš? Resnično ti povem, rajši bi jaz od lakote umerl, kakor da bi pa od tebe le en krivičen krajcar vzel.“ — Oj bodite zatega voljo le brez skerbi, odgovori blaga Uršica, denar je ves čisto pravičen. Ko v bližnji terg v šolo hodim, grem vselej skozi gojzdiček, kjer veliko veliko prelepih rudečih jagod rase. Vsak dan jih nabere polno korbico, in jih na tergu zmiram za šest krajcarjev prodam. Moji starši za vse to dobro vedó. „Bog ti daj naj večji in lepši srečo,“ reče jokaje dobri vojak, „ti si zares angeljček iz nebes, ki te je vsmiljeni Bog k meni poslal, da ne poginem! — Uršica zdaj revnemu vojaku še bolj postreže in bolj pogosto šestice nosi. Čez nekoliko časa pride neki vojaški oficir v tisto vas. Ko od revnega vojaka zve, gre precej k njemu pogledat. Stari revni vojak mu precej pripoveduje, koliko dobrega mu je že blaga deklica Uršica storila, in kako lepo da še zmirom za njega skerbi. „Kaj, ali revni otrok ti je toliko dobrega storil!“ se začudi ginjeni oficir. „Tudi tvoj general ti ne sme toliko miloš-

ne vsaki dan odreči.“ Oficir ukaže revnega vojaka v gostivnico prepeljati in ga z vsim potrebnim preskerbeti. Zdaj mu morajo tudi pokazati, kje da blaga Uršica stanuje. Sam gre kje, da bi to miloserčno deklico natanko poznal. „Dobri otrok, ji pravi oficir, tvoje lepo djanje mi je v serce pregrelo in me je solzno ganilo!“

Poda ji lepo mošnjico rekoč: „Dobro delo se nikoli ne splača, vendar imej tole v mali spominek svojega milega serca. Bog ti plačaj obilno obilno!“ Hitro odjide naprej, in ne posluša zahvale ponižne deklice. — V mošnjici so bili sami rumeni zlati, ki so bili veliko veliko vredni. Uboga družinica si je zdaj opomogla, in kar ji je čez potrebo ostajalo, je pa zmiram rada revežem podelila in jim pomagala.

Vidite otroci, kako lepo je Bog že tukaj miloserčno Uršico obilno poplačal:

Kar revežu storiš, stokratno plačilo dobiš.

A. Praprotnik.

Kako da bodo otrokom povesti všečne in koristne.

(Spisal Rudmaš.)

(Dalje.)

Pripovedanja 3. košček.

Vem, da se še dobro spomnite, kje smo našega Erika pustili, in kako se mu je godilo. Bila je tista ledina blizu neke vasi. Deklica, s posodo mleka na glavi, zasliši njegovo zdihovalje, in prej, ko je pobešeno glavo, šum slišaje, vzdignil, mu stoji rinca mléka pred ustmi, in dvoje prijaznih očes se s njegovimi sreča. Čudo se mu to zdi-; napije se do sitega, in ko se hoče zahvaliti, je deklica proč.

„Ah to je bil angel božji,“ rekne Erik, pa zibnul je. S novo močjo, s oživljeno nado, svest si, da mu je Bog svojega angelja poslal, da bi ga okrepčal, se vzdigne, in jo maha naprej, pojé, molé, in prav dobre volje, dokler ga noč ne zaleze, in želodec se opet ne oglašá. Pridši do neke kočé na cesti, stopi

noter, poterka na duri, odpre, in pobožno reče: „hvalen bodi Jezus Kristus.“ „Amen na vekomaj“ se mu odgovori prijazno iz dvéh ust, in siv starček ga popraša: „kaj pa bi rad? kaj pa iščeš tako pozno?“ „Sirota sem,“ pravi Erik, s Bogom po sveti grem, noč me je nagnala, da si prenočišče iščem; prosim vas, ohranite me, in odločite mi kotek, da spavam, in se počijem.“ „Nekteri so že angelje prenočili, ko so popotne pod streho vzeli,“ reče stara mamka, „ostani le, saj imamo, hvala Bogu, prostora, in tudi slame, in še nekoliko korunja, da se naješ, če si lačen.“ Si morete misliti, kako je to našega Erika razveselilo.

Navečerjal se je, in lepo naspal, in poln hvaležnosti do svojega ljubeznivega tovarša, in do ljudi, ki so ga tako prijazno bili sprimili, — je zjutra za rano se opet na pot spravil, juckaje in radovaje se, da s Bogom potuje, in tak dobrega druga (tovarša) ima.

Vzdigovalo se je solnce na obnebji, prepekalo je, in naš popotnik jame spet opeshati. Žeja in glad ga opominjata, da je že nekoliko časa na cesti, in tudi on jame ljubega Boga naj prej, tiho in rahlo, s časama pa glasneje opominjati, da s njim potuje, in od njega kakor svojega pajdaša pomoč dočakuje. Opoldne je blizo; že se začuje sem in tje zvon, ki k južini kliče, pa tudi „angelsko češčenje“ oznanuje. Se odkrije, moli pobožno, kakor so ga mati učili: „Angelj gospodov“; pa južine mu nikdo ne ponuja. Gre naprej, nadja se, da ga Bog, ki ga je včeraj preskerbel, tudi dans ne bode pozabil, in lej! sreča ga mezgar s obloženim mezgom.

Mezgar se s kruhom in sirom dobro oživlja. Svèstil se je Erik, da ga bode mezgar u gosti poklical; toda mož maha naprej, in se še ozre ne na lačnega potnika — ki tužen dalej leze, in se nevolje in godernjanja zoper svojega tovarša le težko vbrani, kar nenadno in kar mnogo kostanjev po cesti ležečih zagleda. Gospod je taj spet svojo milo roko odperl, in mu hrano pripravi. Vesel pobere kostanje; nabere nekoliko suhih vej čic, si raznèti, kostanj speče, in južina pod milim nebom veselši, kakor da bi pri nar bolšej gosposkeji mizi bil. Kostanjev mu je ostalo, da je za dva dni jih dosti imel, in se glada več ni bal. Sada si je bil že

celo svest, da ga Bog ne zapusti, in da je prav storil, da se je š njim na pot podal.

Ko tisti dan prenočišča ni našel, je pod neko lipo počenul, zaspal, in se tako dobro počil, da je jutre dan s veselim sercom spet naprej stopal.

„Grem s Bogom,“ te besede so mu bile vedno na jeziku, te besede so ga oživljale u trudnosti, s timi besedami je prišel do zadnje pristave u Pontinskem močirji. Ti dan se mu ni nič posebnega perpetilo. Kostanja mu je zmanjkalo. U Terračino je bilo še daleč. Pristavnik in vsi njegovi ljudi so mahali kot pošasti okolj zdihovaje pod merzlico, ki je u močirjih doma. Od boleznj in siromaščine bili so hudovoljni in terdoserčni. Nevoljni so mu kotček pod strēho dali, da bi mu ne bilo treba u strupnej megli spet pod nebom prenočiti.

Tukje ga čemo spet ostaviti, dokler ga ne bodemo mogli dalje spremiti.

Dans sem vam veliko od njega povedal — čem viditi, ali ste si vse dobro zapamtili. Kdo mi vē povedati, koliko dni je Erik že na poti? — Kaj se je vam u donašnej pripovedi narveč dopadlo? — Poznate li kostanje? — Ali rastejo tudi pri nas? — Konjskih imamo zlasti pri gradih in mēstih po sprehajališčih dovolj. Ali vēste k čemu so dobri? — Prave kostanje jemo kuhane in pečene, konjskih pa ne. Napisajte mi do jutra, kako se je našemu potniku drugi dan svojega potovanja godilo? kaj da ga je veselilo, kaj žalilo.

Dà, veselje in žalost se u našem življenju čredite, ne more biti človek zmirom vesel, pa tudi ne zmirom žalosten. Za vse pa naj se Bogu zahvali, vse mu je k dobremu, ako se le volji svojega nebeškega očeta vdà, in kakor naš Erik s njim po svētu potuje.

(Dalje sledi.)

Listonoša.

* Ravno se spomnim, da bi Vi radi izvedeli, kako se kej godi v obziru slovenščine na Benečanskem. Ker vtegnem, Vam tukej v kratkem, kar vem, povem.

Na Benečanskem v krajih proti Koroškemu in Primorskemu so sami Slovenci, katerih števila Vam pa ne vem povedati. Iz tega, kar sami od njih že veste, lahko zapopadete, da jih je mnogo. Med njimi so eni, ki sami sebe **Roziane** (**Russen**) kličejo, ter pravijo, da so nekdaj iz sila daljnih izhodnih krajev prišli, in se ondi, kjer so sadaj, vstanovili. Scer se vsi drugi v teh krajih stanujoči imenujejo **Slovinci**, in svoj jezik **slovincski**.

Ako ravno pa je na Benečanskem tolikajn Slovincov, vendar niso imeli, kar se vč, do novejših časov, ne molitvenih ne drugih podučnih knjig v svojem jeziku spisanih; njih duhovniki so navadno v talianskih šolah se učili, in tega duha navdahnjeni slovenske duše pasli; kako je moralo biti s slovenščino, morete pač sami si misliti. Ko so se pa leta 1848 vsi narodi predramili, so tudi naši sosedni Slovenci na Benečanskem se gibati jeli, ter pokazali, da niso še popolnoma po talijančeni, in da je še nekej slovenskega duha v njih. In kakor drugod tako so tudi največ duhovniki čversto se obnašali, in niso marali, ne za hudobne talijanomane ne za druge zapreke, tudi ne za očividne nevarnosti, kadar so za dušni blagor svojih predragih sorojakov nevtrudno in marljivo poslovali. Neki prijatelj mi je sam pravil, da je bil zavoljo svoje vnětosti za slovenščino in torej tudi za cesarja več kot enkrat v smertni nevarnosti; „in vendar, pravi, se nisim prav nič dal prestrašiti, da si ravno so večkrat s puškami na me merili, da sim mislil, da bo zdaj zdaj po meni. Bog pa me je vendar obvaroval, da zamorem še za blagor zvestih in dobrih Slovincov naših se truditi.“ — Da so teh let tamošni Slovenci se naročevali na naše slovenske časopise, dokler niso bili stranoma prepovedani v Italii, in da so za svojo šolsko mladino in tudi za odrasčene slovenske knjige iz naših krajev nakupovali, in po svoji moči si prizadevali izobraževati zanemarjene rojake svoje, je že večkrat bilo v Novicah in tudi v Bčeli oznanjeno. Kar pa menda še sploh znano ni, je to: da je neki mlad duhoven Videmske škofije lani (1851) slovenski katekizem po Kazati-u v kratkem spisal, in ga natisniti dal v Gorici pri Jan. Seitzu.

Hotel je pa podlej ta katekizem u Benetke viši deželski oblasti poslati, ter prositi, da bi se sprejel za podučno knjigo

v ljudskih šolah med Benečanskimi Slovenci. Zdi se mi pa, da ni imela ta prošnja zaželjenega uspeha, ker mi je letas drug prijatelj iz Benečanskega povedal, da je nekdo tam velik katekizem slovenski spisal, da bi se v ondašne šole vpeljal, toda v benečanskem podnarečju, in da je sada rokopis v Čivdadu (govoril sim pa z njim o veliki noči t. l.) v rokah nêkega korarja, ki je Slovenec, da ga pretresuje, in da se bo v Vidmu tiskal. Ali je že tiskan ali ne, ne vem. Ravno v ta namen, to je, v povzdigo slovenskega duha med benečanskimi Slovenci, je drug gospod v Benetkah na svitlo dal Slovinski abece popolnoma v benečanskem podnarečju, kterege Vam hočem tudi o svojem času poslati, in kakor sim za terdno zvedil, spisuje ravno tisti gospod slovensko slovnico za svoje rojake. To sim jaz zvedil, menim pa, da je še veliko več važnih stvari med benečanskimi Slovenci, v obziru njih napredovanja v slovenski izobraženosti, ako ravno za nje ne vemô. Bog daj, da bi se kateri tamošnih rodoljubov sam lotil peresa, in nam blagovolil kej naznaniti, kaj se med njimi godi. Historične, zemljepisne, statističke i. t. d. data ondašnih Slovencev bi nam pač bile posebno po godu, in kdor bi količkaj nam od tega povedal, si zamore svest biti resnične hvale vsakega iskrenega Slavjana. —

Drobtinčica.

* Družtvo sv. Mohora je ravno razposlalo med svoje družnike in med vse slovenske knjigarje novo knjižico pod imenom: „Šola vesela lepega petja za pridno šolsko mladino“ Ona obseže 50 lepih pesem in 115 napevov, nekaj starih in Slovencom že znanih, nekaj pa novih, ki jih je sloveči slovenski godbar in učitelj u Belace, gosp. Anton Bichler složil. Besede tih pesem so sestavili in nabrali sami presvitli knjezoškof Anton Slomšek. To vedeti je dosti, da si bode vsaka šola po Slovenskem si saj eden iztis omislila. Cela kniga velja le 30 kr. sr.

Vesela pešem žalostno serce ovedri — mila pešem ohladi njegove rane. Lepa pešem je božji dar.